

МАТЕРІАЛИ

І Всеукраїнської
молодіжної конференції

«ПЛАТОН МЕНІ ДРУГ, АЛЕ ІСТИНА ДОРОЖЧА»:

теоретико-практичні та методологічні аспекти
розвитку сучасних гуманітарних наук

2-3 березня
2023 року

з міжнародною участю
та благодійною метою

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Філологічний факультет
Наукове товариство студентів, аспірантів, докторантів
і молодих учених філологічного факультету

МАТЕРІАЛИ

I Всеукраїнської молодіжної конференції
(з міжнародною участю та благодійною метою)

**«Платон мені друг, але істина дорожча»:
теоретико-практичні та методологічні аспекти
розвитку сучасних гуманітарних наук**

2–3 березня 2023 року

ЧЕРНІВЦІ
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
2023

ФІЛОСОФІЯ

МИСЛЕННЯ І ПІЗНАННЯ СВІТУ: ПРО ДЕЯКІ ФЕНОМЕНИ ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДУ ОСОБИСТОСТІ

Городнюк Людмила

*Південноукраїнський національний педагогічний університет
ім. К. Д. Ушинського (Одеса)*
milaodessa1603@gmail.com

Мислення – феноменальний інструмент, дарований людині. Через «я мислю» людина осягає зовнішній світ і будує світ внутрішній. «Я мислю» є складове ядро свідомості, і навіть коли все інше в людині може змінитися, «я мислю» «має залишитися» [10], – вважає видатний екзистенціаліст, німецький філософ Карл Ясперс.

В нашій свідомості завжди є думки, багато думок, які виникають у відповідь на ті чи інші об'єкти сприйняття, свідомості, пам'яті, мислення, що як світообрази відтворюються в нашому внутрішньому світі [8]. Ці світообрази ми могли бачити в реальному житті, але могли і створити власною уявою за мотивами попередньої інформації, яка існувала в нашій свідомості [2]. На обрїй нашого мислення потрапляє безліч об'єктів – матеріальних, ідеальних, значущих і менш важливих, реальних, вигаданих, існуючих як інформаційні фрейми, і всі вони створюють комплекс наших понять, уявлень, вподобань, відчуттів, переконань, цінностей, ідей, – розуміння і відчуття того, як влаштований навколишній світ і яке місце, яка роль відведені в ньому самому суб'єкту, а це власне і є світогляд.

Світогляд формується з перших місяців життя, коли окрім відчуття себе, дитина починає зупиняти погляд на оточуючих предметах, людях, істотах. Усвідомлюючи наявність перших об'єктів навкруги себе і себе посеред об'єктів і явищ, через маму, через власну кімнату, через іграшки, відчуття, звуки, маленька людина починає незбагнений процес світопізнання [2]. Перед нею розгортаються численні феномени, про природу яких людина міркує і робить умовиводи. Часто, якщо в індивіда в процесі його буття не виникає мети отримати істинне знання, встановити достовірні факти про будь-який феномен, він все життя впевнений, що предмети і явища за своїми якість і властивостями є саме такими, як йому про них хтось колись розповів, як він їх зрозумів на початку життя. Як колись зауважив французький філософ і письменник Анатоль Франс, «створити світ легше, ніж зрозуміти його».

Стереотипи, упередження, когнітивні спотворення, ментальні кліше, дисфункціональні переконання – це все логічні і мисленеві помилки, хибні уявлення про явища, які ми самі утворюємо через умовиводи, поспішаючи в силу різних причин (і насамперед, через брак критичного підходу) [6] задовільнитися суб'єктивною думкою замість пошуку об'єктивного знання. Такі ментальні пастки – теж похідні опції нашого мислення.

Що ж таке власне «мислення»? Термін «noesis» (nohsiz, νόσις – гр.), який ми сьогодні розуміємо як «мислення», вперше з'являється ще у Гомера в значенні «цілісне сприйняття світу», потім у Платона – як уявне

осягання сутності, засноване на споглядальній природі розуму. У Аристотеля ноєзіс – це сукупність мисленнєвих актів – ноєм (νόημα – гр.). Пізніше, на межі 19 і 20 століть, ці терміни з'являються у Гуссерля і стають центральними в феноменогічному напрямку філософії: ноєза означає «не лише процес мислення, а чисту трансцендентальну структуру будь-якого акту свідомості», а ноема – «інтенційний корелят ноєзи» або «реальний момент життя свідомості» [5].

Якщо буквально, то у філософському словнику дефініція «мислення» тлумачиться як активний процес узагальнення й опосередкованого відображення дійсності, який забезпечує розгортання на основі чуттєвих даних закономірних зв'язків цієї дійсності та вираження їх у системах понять» [7]. У філософії мислення розглядається як вища форма активного віддзеркалення об'єктивної реальності, виражена в опосередкованому і узагальненому пізнанні істотних зв'язків між предметами і явищами, у створенні нових ідей. Дефініції насправді багато, бо мислення є центральною категорією не тільки філософії, але й багатьох людинознавчих наук – когнітивної психології, філології і психолінгвістики, фізіології і нейронаук тощо.

Але ми для майбутніх досліджень феноменів мислення зупинилися на тлумаченні, запропонованому сучасним українським філософом Андрієм Баумейстером, що «мислення – це перетворення різноманіття даних на єдність знання» [2]. На думку Баумейстера, людина в пошуках численних світоглядних відповідей, ставить перед собою декілька рівнів запитань:

- а) в якій реальності я існую? Де я?;
- б) хто я (властивості моєї особистості)?;
- в) як я осягаю світ (спосіб пізнання світу, критичність мислення, мої упередження)?;
- г) в який спосіб я дію (мої переваги-недоліки, мої чесноти-пороки)?;
- д) які в мене цінності, цілі, і нарешті – покликання?

В процесі мислення людина шукає відповіді: аналізує, синтезує, опрацьовує і з'єднує різноманіття інформації про світ і його складові в певні зв'язки. Вузлами цих зв'язків є образи, поняття, уявлення, метафори, ідеї, категорії. Для мислення надважливо – ретельно прояснити, розрізнити, точно визначити» [2]. В пошуках істинного знання ми маємо з допитливістю, увагою до найдрібніших деталей, критичністю, знаттєлюбством ставитися до будь якого феномену» [1], що з'являється на обрії нашого сприйняття. Оскільки цей феномен, незважаючи на його сьогодишню роль у світорозумінні людини, знайде своє місце в її концептосфері, і стане матеріалом для формування подальших уявлень про світ. Будь-яке хибне уявлення в світоглядній системі тягне за собою нові хибні уявлення і ментальні помилки.

Мислення вищого рівня – усвідомлене мислення, завдяки якому ми можемо запобігти ментальним пасткам, а разом з ними – помилкам в прийнятті рішень, практичним і етичним вчинкам, здійсненим несвідомо і начебто супротив волі.

Список використаних джерел:

1. Баумейстер А. Вступ до філософських студій, або інтелектуальні подорожі до країни Філософії. Київ: Мала академія наук України, 2017. 238 с.
2. Баумейстер А. Мислення. Відеолекції від Cowo школа URL: youtube.com/watch?v=LSI5H2L23kc&list=PL5mMVqjrytJvPwp6Su79UBQ36Q383Ndfd
3. Вальденфельс Б. Вступ до феноменології / пер. з нім. Київ: Альтерпрес, 2002. 176 с.
4. Кант И. Критика чистого разума / Пер. с нем. Н. Лосского сверен и отредактирован Ц. Г. Арзаканяном и |М. И. Иткиным |; Примеч. Ц. Г. Арзаканяна. Москва: Мысль, 1994. 591 с.
5. Кебуладзе В. Феноменологічна психологія і феноменологічна соціологія. Навчально-методичний посібник. Київ, 2021.
6. Критичне мислення: комплекс навч-метод. Забезпечення навч. дисц. [Електронний ресурс]: КПІ ім. Ігоря Сікорського. 66 с.
7. Павлов В. І., Лебедев В. О. Словник найбільш уживаних термінів з філософії, логіки, етики, естетики та релігієзнавства. Харків : УкрДУЗТ, 2019. 160 с.
8. Ясперс К. Психологія світоглядів. Київ, 2009. 464 с.
9. Ясперс К. Смысл и назначение истории: Пер. с нем. Москва: Политиздат, 1991. 527 с.
10. Ясперс К. Философия. Книга вторая: Просветление экзистенции: Пер. С нем. А.К Судакова. Издательство «Канон+» РООИ «Реабилитация», 2012. 448 с.